МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

ВИТОКИ
педагогічної майстерності

Збірник наукових праць

Виходить двічі на рік

Заснований у травні 2007 року

Випуск 22

Серія «Педагогічні науки»

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Ulrichsweb Global Serials Directory

Полтава
2018

ISSN Print 2075 – 146X
Online 2616-6623
УДК 371.4.013.017(082)

ВИТОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Засновник і видавець:

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Друкується за ухвалою вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол № 4 від 29. 11. 2018 р.)

Збірник уходить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт (Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2016 р. № 515).

Індексується в Index Copernicus International та Ulrichsweb Global Serials Directory

Головний редактор

Гриньова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, декан природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Члени редколегії

Библюк Маріан, доктор педагогічних наук, професор (Торунь, Польща)

Год Борис Васильович, доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Дяченко-Богун Марина Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Жданова-Неділько Олена Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Оніпко Валентина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Сас Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Січіліано де Куміс Нікола, президент Міжнародної макаренківської Асоціації, професор (Рим, Італія)

Ткаченко Андрій Володимирович, доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Хілліг Гьотц, професор лабораторії «Макаренко-реферат» (Марбург, Німеччина)

Хомич Лідія Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України

Шиян Надія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Відповідальний редактор – доктор педагогічних наук, доцент ***О.Г. Жданова-Неділько***

Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2018. Випуск 22. – 244 с. – (Серія «Педагогічні науки»).

Збірник наукових праць містить результати досліджень учених та викладачів, наукові пошуки докторантів, аспірантів із проблем підготовки майбутнього вчителя, удосконалення професійної майстерності викладача загальноосвітньої і професійної школи в контексті вітчизняного та світового освітнього простору.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
Серія КВ № 23451-13291ПР від 22 червня 2018 р.

© Колектив авторів, 2018
© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018

Іщенко В.	Самоменеджмент як умова професійного зростання майбутнього вчителя природничих дисциплін	96
Коломієць Б.	Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземної мови	100
Кононец Н.	Концепція ресурсно-орієнтованого навчання у вищій школі	104
Кононова М.	Принципи професійного розвитку майбутніх дефектологів: теоретичний аналіз	109
Кращенко Ю. Сорокіна Г. Боловацька Ю.	Активізація громадянської позиції студентів засобами студентського самоврядуваня	114
Лобач О.	Методи творчого розвитку молодших школярів на уроках музичного мистецтва	119
Мармаза О. Козлов Д.	Тезаурус теорії управління у контексті професійної підготовки майбутнього керівника закладу освіти	124
Маєвська О.	Забезпечення гендерної рівності учнів на уроках трудового навчання: методичний аспект	129
Міхеєнко О. Міхеєнко Т.	Методологічні підходи у практиці професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини	134
Нестуля С.	Концепція формування лідерської ком петентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету	138
Новік С. Зайцева Ю. Шаповал Є.	Відповідальність як особистісна основа самоменеджменту сучасного студента	143
Новицька Н.	Удосконалення організації занять з фізичного виховання студентів вищих освітніх закладів на сучасному етапі реформування освіти	147
Олефір О.	Особливості лексико-граматичної складової мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення	153
Оніпко В. Дяченко-Богун М.	Етика впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітнє середовище вищого навчального закладу	157
Павленко Т.	Творча спадщина В. О. Сухомлинського в електронних ресурсах	161
Пивовар Н.	Система факультативної підготовки учнів середньої школи до вибору вчительської професії	166
Пилипенко С. Пилипенко В.	Гендерні аспекти виховеної роботи зі студентською молоддю	170
Пологовська Ю.	Критерії, показники та рівні сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії в умовах профільного навчання	174
Рева Т.	Методичні підходи до розроблення програми елективного курсу «актуальні проблеми сучасної фармацевтичної освіти» як об'єкта педагогічного проектування	181

LOBACH O.
Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

METHODS OF CREATIVE DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS DURING LESSONS OF MUSIC

The article substantiates the classification of methods of creative development of primary school pupils during lessons of music.

The methods are classified on the basis of the analysis of theoretical and methodological literature on a scientific problem (L. Horiunova, V. Hryhorieva, O. Lobova, L. Masol, H. Padalka, V. Rahozina, etc.), the results of experimental master's studies performed under the author's supervision, as well as generalization of his own pedagogical experience as a teacher of music in secondary comprehensive schools. The groups of methods in the classification correspond to the types of activities mentioned in the Typical Educational Programs 2018 (Primary Education) composed by two teams of authors under the supervision of O. Savchenko and R. Shiyan in order to achieve the goals and objectives of the New Ukrainian School.

Classification includes five groups of methods of creative personality development: 1) musical-creative (rhythmic, melodic, form-forming, performing and creative tasks); 2) perceptive-creative (methods of stimulating creative perception of music, emotionally-based and musical-communicative situations, methods of observing music); 3) interpretive-creative (methods of presenting the results of music perception, artistic and creative tasks, methods of thinking about music, associative methods); 4) communicative-creative (language improvisation, interactive, dialogic, and autocommunicative); 5) scientific and creative methods (problem, heuristic, inventive, research). The article gives accurate examples for each group of methods (for example, inventive methods of focal objects, and various variants of morphological analysis). The author advocates the idea that a creative teacher is able to make any children's activity during the lessons of music creative one.

Key words: *creative development of personality, a lesson of musical art, classification of methods of creative development of primary school pupils, musical-creative, perceptual-creative, interpretive-creative, communicative-creative, scientific and creative methods*

Стаття надійшла до редакції 12.09.2018 р.

УДК005.1:[378.147:37.091.113-051](477)

ОЛЕКСАНДРА МАРМАЗА
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ДМИТРО КОЗЛОВ
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ТЕЗАУРУС ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу тенденцій розвитку теорії управління визначено основні імперативи (управління, теорія управління, теорія управління закладом освіти). Обгрунтовано важливість їх розуміння для здійснення професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти до управлінської діяльності.

Ключові слова: управління, керівник, теорія управління, заклад освіти, теорія управління закладом освіти, професійна підготовка

Постановка проблеми. Соціально-економічні реформи, що відбуваються сьогодні в Україні, швидкі зміни технологій, зростання ролі особистості, інтелектуалізація праці обумовлюють нагальну потребу у відповідному кадровому супроводженні цих перетворень. Ринок праці потребує задоволення потреб у фахівцях нового рівня компетентностей, активних і мобільних, здатних до ризику та нестандартних рішень, з високим рівнем інноваційної культури та з мінімальними проблемами трудової адаптації при переході від навчання до професійної діяльності.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено, що управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Зазначене передбачає: професіональний підхід під час здійснення добору та призначення керівників навчальних закладів, органів управління освітою; професійну підготовку

© О. Мармаза, Д. Козлов, 2018

компетентних менеджерів системи освіти, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси.

Система підготовки керівних кадрів повинна засновуватись на вивченні та врахуванні природи, змісту та особливостей управлінської праці. Вважається, що для ефективного здійснення управлінської праці, а відтак і фахової підготовки відповідних спеціалістів, необхідно чітко уявляти сутність, характер та особливості організації цього виду людської діяльності. Чітке розуміння складових (змісту) управлінської праці, аналіз думок з цього приводу, обґрунтування вибору правильних уявлень здатні забезпечити необхідні передумови для пошуку шляхів удосконалення системи підготовки управлінських кадрів, а відтак їх роботи (Шегда, 2001, с. 27-28).

Основним призначенням науки управління є можливість керівника комплексно розглядати виробничі ситуації з позицій положень теорії управління. Для розуміння змісту науки необхідно оволодіти певними теоретичними положеннями.

Аналіз досліджень і публікацій із проблеми. У контексті означеної проблеми особливо важливим є вивчення генези теорії управління, яке спрямовано на виявлення тенденцій становлення кращих здобутків вітчизняної педагогіки, вирішення актуальних на сьогодні завдань управління закладами освіти та забезпечення якості підготовки фахівців.

Різні аспекти теоретико-методологічних засад управління закладами освіти розглядали: В. Алфімов, В. Бондар, Т. Борова, Р. Вдовиченко, О. Галус, Л. Даниленко, В. Демчук, Д. Демідов, Г. Єльникова, Н. Зінчук, Л. Калініна, Л. Карамушка, Н. Коломінський, В. Кремень, В. Крижко, В. Маслов, С. Ніколаєнко, Н. Островерхова, В. Пікельна, О. Попова, З. Рябова, Т. Сорочан, А. Харківська, Є. Хриков та ін.

У контексті дослідження вагоме значення мають роботи вчених з проблеми теоретичних основ системно-структурного і системно-функціонального аналізу педагогічної та управлінської діяльності: І. Гришина, А. Губа, Є. Бондаревська, Н. Василенко, В. Григораш, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, О. Касьянова, В. Олійник, О. Онаць, Т. Рогова, Г. Федоров та ін.

Особливо цінними для нашого дослідження є праці, що розкривають різні аспекти управлінської культури менеджера: В. Будянська, О. Єршова, Н. Заринок, В. Зоріна, О. Козлова, С. Королюк, О. Остапенко, Ю. Палєха, О. Пономарьов, О. Попова, І. Прокопенко, Ю. Ситникова, Р. Черновол-Ткаченко та ін.

Теоретичні та методичні засади магістерської підготовки фахівця з менеджменту висвітлено такими вченими, як: В. Берека, В. Гош, В. Євдокимов, О. Єременко, Є. Іванов, В. Кушнір, Е. Лунячек, О. Мещанінов, В. Ростовська, В. Сенашко, В. Стрельніков, Є. Хриков, Р. Цокур, Р. Шаповал та ін.).

Проведений всебічний аналіз джерельної бази з означеної проблеми виявив недостатність наукових праць, присвячених проблемі розвитку та усталення понятійно-термінологічного апарату теорії та практики управління, що стає причиною неякісної підготовки майбутніх керівників до управлінської діяльності на культурологічних засадах.

Мета статті: на основі аналізу розвитку теорії управління визначити основні імперативи для здійснення професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти до управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Серед чисельних революцій XX століття (соціальних, технічних, інформаційних) була і революція управлінська. Саме у цьому столітті сформувалась наука управління, яка інтенсивно розвивається і проникає майже у всі галузі людської діяльності.

Дещо із запізненням менеджмент (як наука про управління) прийшов до сфери освіти. Потреба у професіоналізації управлінців закладів освіти почала усвідомлюватись на Заході у 60-ті роки, а у нашій країні – лише у 90-ті роки. Слід зазначити, що у цей період на жаль, ми були країною крайнощів. Від нехтування й ігнорування менеджменту ми прийшли до лихоманки менеджменту: постійно видавались сумнівні книги про управління компаніями, як керувати людьми і собою; реклами обіцяли, що у невідомих школах менеджменту за декілька місяців можна отримати диплом менеджера тощо.

Зазвичай, у нас існувала система підвищення кваліфікації керівних кадрів, але вона вже не могла розв'язувати проблеми концептуальності, професіоналізації управління. Саме наприкінці 80-х – на початку 90-х років загострилось питання про надання професійного статусу керівнику школи. Як наслідок – перші спроби вищих освітніх закладів готувати нове покоління керівників – менеджерів освіти.

До головних подій 90-х років, які зумовили розвиток теорії управління, необхідно віднести запровадження спеціальності «Організатор освіти». У цей час у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, як експеримент, було відкрито спеціальний факультет з перепідготовки зі спеціальності «Організатор освіти» з присвоєнням кваліфікації «Організатор освіти», що безпосередньо вплинуло не тільки на якість підготовки фахівців, а й зумовило розширення дослідницької проблематики та, як наслідок, сприяло інтенсивному розвитку теорії управління освітою.

Н. Зінчук зазначає, що коли мова йде про професійного менеджера, завжди наголошується на тому, що він має спеціальну освіту, тобто пройшов попередню професійну підготовку у навчальних закладах чи освітніх центрах. Саме ця особливість і розрізняє менеджера і керівника, оскільки останній, займаючись управлінською діяльністю, не обов'язково є управлінцем за освітою (Зінчук, 2008).

Великого значення мало запровадження спеціальності 8.000009 «Управління навчальним закладом» та підготовка магістрів за вказаною спеціальністю у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, а потім у багатьох вузах України. У 2005 р. було затверджено спеціальність 13.00.06 – «Теорія і методика управління освітою», за якою відбувається захист дисертацій на

здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань. Це безперечно зумовило появу наукових шкіл; видання монографій, наукових часописів, науково-методичних посібників та підручників; проведення наукових конференцій різного рівня з актуальних проблем управління та підготовки менеджерів освіти.

Дослідження українських та закордонних вчених доводять важливість процесу професіоналізації сфери управління, причому: професіоналізм менеджера визначається як сукупність стійких якостей особистості, діяльності, індивідуальності майбутнього фахівця, що задовольняють потребам майбутньої професійної діяльності (Л. Безкоровайна); розкривається через найвищий ступінь психологічних та особистісних змін, що відбуваються в процесі тривалого виконання службових обов'язків; залежить від рівня професійних здібностей, які виражають успішність професійного навчання і оволодіння складними елементами професійної діяльності (А. Ананьєв); розглядається з погляду потреб і цінностей управлінця, акцентують його здатність до саморозвитку й самовдосконалення (О. Щотка).

Загальними ознаками професіоналізму є володіння спеціальними знаннями про цілі, зміст об'єкта та засоби праці; формування спеціальних вмінь на всіх етапах діяльності (підготовчому, виконавчому, підсумковому); володіння спеціальними якостями особистості, які дозволяють здійснювати процес діяльності та одержувати певні результати» (В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросиніна). До складових професіоналізму менеджера відносять: професійне затребування, професійну придатність, професійну компетентність, професійне задоволення, професійний успіх (В. Шепель); кваліфікованість, компетентність, оперативність, розважливість, діловитість, обізнаність, авторитетність, досвідченість (В. Хомутов, Т. Єрьоміна).

Професійну управлінську діяльність науковці пов'язують із аналізом і діагностуванням ситуації (процесів), визначенням головних завдань, основних протиріч і домінуючих тенденцій; висуванням управлінських цілей, методів і засобів їх вирішення; визначенням факторів, що впливають на прийняття рішень; розробкою альтернативних варіантів дій; оцінкою кожної альтернативи, визначенням найбільш відповідних вимогам дій; розробкою конкурентного курсу (програми дій), який буде ефективним з точки зору переведення даної управлінської ситуації у найбільш сприятливу (А. Попов, Ф. Русинов).

Л. Возняк визначила психологічні особливості підготовки спеціалістів до управлінської діяльності. Цінним є виділення нею таких вимог до системи професійної підготовки управлінців: «цілі і завдання навчально-виховного процесу переосмислюються з урахуванням особливостей майбутнього спеціаліста і особливостей управлінської діяльності; розширення змісту підготовки кадрів управління з урахуванням демократизації і гуманізації навчання; визнання самоцінності майбутнього спеціаліста у галузі управління; різноманітність типів навчальних закладів, варіативність системи підготовки; урахування загальних принципів навчання, формування і розвитку управлінських кадрів; співвідношення індивідуальних та групових форм навчання і підготовки; перегляд змісту підготовки управлінських кадрів з урахуванням проектування, моделювання, планування розвитку менеджерів» (Возняк, 2000, с. 98).

Основні методи підготовки майбутніх керівників освіти повинні відповідати таким вимогам, як: формувати прогресивні переконання; розвивати творче мислення; сприяти успішному засвоєнню знань та практичному їх застосуванню, а також формуванню та удосконаленню стійких управлінських вмінь та навичок; створювати умови для активного обміну знаннями та досвідом між тими, хто навчається; підвищувати рівень мотивації (зацікавленості) у навчанні; активізувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається. Не можна не погодитись із вітчизняними вченими, що досліджували професійну управлінську діяльність менеджера, стосовно принципових підходів до навчання управлінців, зміст яких полягає у тому, що «...люди вчаться швидше, якщо вони безпосередньо залучені у вирішення реальних проблем; навчання в аудиторії не змінює поведінку людини, однак практика дає набагато більше; краще активно вчитися на прикладі самому, ніж слухати про нього» (Черкасов, Платонов & Возняк, 1998, с. 26-27). Таким чином важливим стає щільна інтеграція науки та практики управління.

Щоб управління не було інтуїтивним, воно має спиратися на теоретичні основи науки. Визначення поняття відіграє значну роль у теоретичній і практичній діяльності. Даючи загальне уявлення про предмет або явище, поняття є істотним моментом у пізнанні дійсності. Це пов'язано з тим, що поняття – не тільки ідеалізована та узагальнена модель дійсності, але й скорочена система практичних дій, які необхідно здійснити вченому, щоб у кінцевому підсумку отримати наукове знання (Єльникова, 1999, с. 138).

Проведений аналіз понятійно-категоріального апарату досліджуваної теми дозволив дійти висновку, що незважаючи на наявність значної кількості робіт із зазначеної проблематики, у науковців немає єдності в поглядах на сутність визначення понять «теорія», «управління», «теорія управління». Разом з тим, теорія – це вища форма наукового знання, яка дає цілісне уявлення про закономірності та суттєві зв'язки певної сфери дійсності. У широкому розуміння – це комплекс уявлень, ідей, спрямованих на тлумачення та пояснення якого-небудь явища.

Під теорією найчастіше розуміють вчення про узагальнений досвід (практику), що формулює наукові принципи й методи, які дозволяють узагальнити й пізнати процеси і явища, проаналізувати дію на них різних чинників і запропонувати рекомендації з використання їх у практичній діяльності людей. Е. Колісниченко виокремлює властивості теорії: теорія – одна з форм раціональної розумової діяльності; це цілісна система достовірних знань; вона не тільки описує сукупність фактів, але й пояснює їх, тобто виявляє походження і розвиток явищ і процесів, їхні внутрішні та зовнішні зв'язки, причинні й інші залежності; усі

положення та висновки, що містяться в теорії, є обґрунтованими, доведеними (Основи наукових досліджень, 2012, с. 11).

Ю. Бех доводить, що «теорія управління – галузь наукового знання, що вивчає процеси управління в соціальних та соціально-економічних системах, систему принципів, методів і технологій управління, зміст, форму та еволюцію управлінських відносин, ефективність прийняття управлінських рішень та управління взагалі» (Бех, 2013, с. 101).

Отже, вважаємо, що основними функціями теорії є узагальнення, систематизація і тлумачення, відкриття нових законів і тенденцій.

Оскільки поняття «управління» є багатозначним, існують різні підходи до його визначення. Розглянемо найбільш характерні підходи до сутності управління.

Один із засновників та теоретиків менеджменту XX століття П. Друкер трактує управління як особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп на ефективну, цілеспрямовану й продуктивну групу (Друкер, 2000, с. 264). Не менш знані вчені М. Мескон, Ф. Хедоурі, М. Альберт дають таке тлумачення: «Управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, який необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації» (Мескон, Хедоурі & Альберт, 1997, с. 38).

Відомий вітчизняний вчений Є. Хриков (2006) визначає сутність управління як діяльність, спрямовану на створення умов. Г. Єльнікова (1999) стверджує, що управління – це особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління.

Отже, послуговуючись визначеннями понять вітчизняними і зарубіжними вченими та практиками управління, ми дійшли певних висновків та уявлень, зокрема: управління – це вид діяльності, який забезпечує оптимальне функціонування та розвиток систем, узгоджує та координує діяльність людей щодо досягнення спільної мети (Мармаза, 2017, с. 35).

Сфери управління – це: управління системами, технологічними процесами; управління діяльністю людей (соціальне); управління процесами, що відбуваються в живих організмах (узгодження біоможливостей людини з її соціальними можливостями). Під соціальним управлінням розуміють вплив на суспільство з метою його упорядкування, збереження якостей, специфіки, удосконалення і розвитку. Соціальне управління регулює економічну, соціально-політичну та духовну сфери життя суспільства. Управління освітою належить до різновиду соціального управління.

Сутнісно управління освітою Г. Єльнікова (1999) визначає як цілеспрямований вплив суб'єктів управління різних рівнів (державного, регіонального, місцевого) на всі ланки освіти з метою гармонійного розвитку підростаючого покоління, життєдіяльність якого забезпечує збереження і подальший розвиток соціального організму та культури суспільства.

Є. Хриков вважає, що управління закладом освіти – це діяльність керівної підсистеми, спрямована на створення прогностичних, педагогічних, психологічних, кадрових, матеріально-фінансових, організаційних, правових, ергономічних, медичних умов, необхідних для нормального функціонування і розвитку навчально-виховного процесу й реалізації цілей навчального закладу (Хриков, 2006, с. 45).

Отже, управління закладом освіти – це організовування спільної діяльності педагогічного колективу з іншими учасниками педагогічного процесу, технічним (обслуговуючим) персоналом та громадськістю, яка передбачає застосування наукового підходу до управління, оптимальне використання ресурсів та потенціалу організації, гуманних та раціональних засобів керівництва та методів досягнення ефективності діяльності, якості освітніх послуг й розвитку освітньої організації (Мармаза, 2017, с. 35).

Характерними рисами сучасного етапу розвитку управління є: застосування принципу розподіленого управління (децентралізація функцій управління); комп'ютеризація усіх ланок системи управління; застосування методів довгострокового перспективного планування, управління розвитком закладу освіти (розробляння програм розвитку та цільових проектів); удосконалення управління на всіх основних рівнях ієрархічної структури (індивіда, групи, організації) шляхом впровадження інноваційних технологій; управління якістю та розвиток інноваційної культури (середовища, педагога, власної). Про розвиток теорії управління також свідчить відповідність теоретичних засад управління закладами освіти в Україні прогресивним світовим тенденціям теорії управління.

Висновки і перспективи подальших розвідок із напряму. Теорія управління закладом освіти є порівняно молодою галуззю наукового знання, тому вона досягла рівня узагальнення та систематизації теоретичних і емпіричних положень і фактів лише в середині 80-х років XX століття, а зараз активно розвивається.

Зазначимо ознаки, які пояснюють, у чому полягає практична значущість теорії управління: теорія управління спрямована на усвідомлення сутності управлінської діяльності; вона поєднує наукові узагальнення з практичним досвідом управління; раціональне використання ресурсів закладу освіти (фінанси, кадри, час тощо) у всій їхній сукупності; вона уможливлює ефективність прийняття управлінських рішень та управління взагалі; теорія управління спрямована на досягнення складних цілей, які передбачають кооперацію виконавчої діяльності та реалізації управлінських функцій; спрямована на підвищення ефективності професійної підготовки до майбутньої управлінської діяльності, підвищення кваліфікації упродовж подальшої професійної діяльності тощо.

До головних категорій теорії управління ми відносимо: зміст управління, систему, суб'єкт, об'єкт, мету та принципи управління, управлінські відносини, методи, закони та закономірності, функції, процес

управління, закони та закономірності. Вони потребують подальших локальних і глобальних наукових розвідок для впорядкування теорії управління закладом освіти, що зумовить ефективність підготовки керівників освіти, формування культури управління під час професійної діяльності.

Список використаних джерел

Бех, Ю. В. (2013). *Філософський модус загальної теорії управління : монографія.* Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Васиньова, Н. С. (2016). Визначення сутності поняття «теорія управління вищими навчальними закладами». *Проблеми емпіричних досліджень у психології : гуманіт. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди».* Вип. 13, 198 - 205.

Возняк, Л. С. (2000). *Психологічні особливості професійної підготовки майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності* (Дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук: 19.00.05). Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, Івано-Франківськ.

Друкер, П. (2000). *Задачи менеджмента в XXI веке.* Пер. с англ. Москва : Вильямс.

Єльникова , Г. В. (1999). *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія.* Київ : ДАККО.

Зінчук, Н. А. (2008). Становлення системи наукових поглядів на проблему розвитку управлінської компетентності менеджерів. *Післядипломна освіта в Україні*,1, 69 - 72.

Мармаза, О. І. (2017). *Менеджмент освітньої організації.* Харків : Щедра садиба.

Мескон, М., Альберт, М., Хедоури, Ф. (1997). *Основы менеджмента.* Пер. с англ. Москва: Дело.

Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія. (2013). Є. М. Хриков, Є. М., Адаменко, О.В., Курило В. С. та ін. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013.

Основи наукових досліджень : конспект лекцій (2012). Колісніченко, Е. В. (Укладач). Суми : Сум. держ. ун-т, .

Хриков, Є. М. (2006).*Управління навчальним закладом : навч. посіб.* Київ : Знання.

Черкасов, В. В., Платонов, С. В., Третяк, В. П. (1998). *Управленческая деятельность менеджера. Основы менеджмента.* Київ : Ваклер, Атлант

Шегда, А. (2001). Теоретичні аспекти розробки сучасної концепції підготовки менеджерів. *Вища школа*, 1, 26 - 33.

References

Bekh, Yu. V. (2013). *Filosofskyi modus zahalnoi teorii upravlinnia : monohrafiia.* Kyiv : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova.

Vasynova, N. S. (2016). Vyznachennia sutnosti poniattia «teoriia upravlinnia vyshchymy navchalnymy zakladamy». *Problemy empirychnykh doslidzhen u psykholohii : humanit. visn. DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzh. ped. un-t im. Hryhoriia Skovorody».* Vyp. 13, 198 - 205.

Vozniak, L. S. (2000). *Psykholohichni osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh spetsialistiv do upravlinskoi diialnosti* (Dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykholoh. nauk: 19.00.05). Prykarpatskyi un-t im. Vasylia Stefanyka, Ivano-Frankivsk.

Druker, P. (2000). *Zadachy menedzhmenta v XXI veke.* Per. s anhl. Moskva : Vyliams.

Yelnykova , H. V. (1999). *Naukovi osnovy rozvytku upravlinnia zahalnoiu serednoiu osvitoiu v rehioni : monohrafiia.* Kyiv : DAKKO.

Zinchuk, N. A. (2008). Stanovlennia systemy naukovykh pohliadiv na problemu rozvytku upravlinskoi kompetentnosti menedzheriv. *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*,1, 69 - 72.

Marmaza, O. I. (2017). *Menedzhment osvitnoi orhanizatsii.* Kharkiv : Shchedra sadyba.

Meskon, M., Albert, M., Hedouri, F. (1997). *Osnovyi menedzhmenta.* Per. s angl. Moskva: Delo.

Metodolohichni zasady pedahohichnoho doslidzhennia : monohrafiia. (2013). Ye. M. Khrykov, Ye. M., Adamenko, O.V., Kurylo V. S. ta in. Luhansk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka».

Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012 – 2021 roky [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013.

Osnovy naukovykh doslidzhen : konspekt lektsii (2012). Kolisnichenko, E. V. (Ukladach). Sumy : Sum. derzh. un-t, .

Khrykov, Ye. M. (2006).*Upravlinnia navchalnym zakladom : navch. pocib.* Kyiv : Znannia.

Cherkasov, V. V., Platonov, S. V., Tretiak, V. P. (1998). *Upravlencheskaia deiatelnost menedzhera. Osnovy menedzhmenta.* Kyiv : Vakler, Atlant

Shehda, A. (2001). Teoretychni aspekty rozrobky suchasnoi kontseptsii pidhotovky menedzheriv. *Vyshcha shkola*, 1, 26 - 33.

MARMAZA O.

Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda, Ukraine

KOZLOV D.

Sumy State Pedagogical University named after AS Makarenko, Sumy, Ukraine

THEORY OF MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE LEADER'S EDUCATION

Based on the analysis of trends in the development of the management theory, the main imperatives (management, management theory, management theory of the educational institution) are determined in the article. It is substantiated

the importance of their understanding for the professional training of future managers of educational institutions for management activities.

The system of managers' training should be based on the study and consideration of the management work nature, content and features. It is believed that for the effective managerial work implementation, and thus the specialists' professional training, it is necessary to clearly identify the nature, nature and features of this type organization of human activity. The Ukrainian and foreign scientists' research proves the process importance of the management sphere professionalization, and the manager's professionalism is defined as a set of persistent qualities of personality, activity, future specialist individuality, satisfying the future professional activities needs; is disclosed through the highest degree of psychological and personal changes that occur in the course of the long-term official duties performance; depends on the level of professional abilities that express the vocational training success and mastering professional activity complex elements; is considered from the point of view of the manager's needs and values, accentuating his ability to self-development and self-improvement.

Key words: *management, manager, management theory, educational institution, management theory of educational institution, professional training.*

Стаття надійшла до редакції 11.11.2018 р.

УДК 373.5.016:62/64]:305

ОЛЬГА МАЄВСЬКА

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто технології забезпечення гендерної рівності учнів на уроках трудового навчання. Встановлено, що зміст гендерного виховання учнів зорієнтовано на розвиток ціннісних орієнтацій, оволодіння навичками, які сприяють ефективному засвоєнню змісту гендерного виховання, а також практичному застосуванню набутих знань та цінностей у повсякденному житті. Подолання шаблонного мислення із гендерного питання на уроках трудового навчання у школах України має чітко відповідати стратегії упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти. Подолання гендерної нерівності на уроках відкриє дітям ширший вибір видів трудової діяльності. Освітньо-виховним установам належить головна роль у гендерному вихованні дітей.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, гендерна компетентність, гендерний підхід, трудове навчання

Постановка проблеми. Успішне навчання учнів, виховання у них упевненості, відповідальності, активної громадянської позиції виділяє необхідність приділяти увагу забезпеченню їхньої гендерної рівності (однаково позитивного ставлення до хлопців та дівчат).

Освітнє право, яке все більш формується в системі соціального права як самостійна структура, вимагає особливих правових засобів регулювання і врахування в ньому гендерного компонента. Засвоюючи основи наук, наповнених гендерним підходом висвітлення соціальних відносин, учень з розвинутим гендерним мисленням власне сам і за допомогою вчителів творить гендерний світогляд. У цьому аспекті потребується підготовка підручників, навчальних посібників усіх рівнів освіти із урахуванням гендерного компонента, виключення з них дискримінаційного характеру щодо жінок і чоловіків (Гендерна експертиза..., 2001, с. 94-96).

Удосконалення Державних стандартів освіти шляхом уведення до них гендерної складової, що визначена у Стратегії упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020», забезпечить відповідність вітчизняної освіти світовим демократичним засадам.

Після аналізу та оновлення сорока навчальних програм для учнів 5-9 класів, у тому числі з трудового навчання, на сайті Міністерства освіти і науки України було опубліковано, що відтепер не буде обов'язкового поділу класу на групи за гендерним принципом на уроках трудового навчання. Кожен учень чи учениця зможуть вибрати той вид діяльності, який їм більше до вподоби. Із 2017 року школярі будуть вивчати не окрему технологію і виконувати чітко визначені в її межах завдання, а створювати проекти, які будуть поєднувати різні технології. Головне завдання, щоб результат виконання обраного проекту мав практичну цінність, тож спочатку діти визначатимуть майбутній проект відповідно до потреби, потім плануватимуть, як будуть його робити, які засоби для цього необхідні, і поступово створюватимуть готовий виріб (Життєві компетентності.., 2017).

Збільшення кількості практичних занять замінить великий обсяг теорії. Діти зможуть розкривати свої здібності, уникаючи будь-яких проявів упередженості та дискримінації за статевою ознакою. Цьому знаходимо підтвердження у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених і педагогів-практиків.

© О. Маєвська, 2018